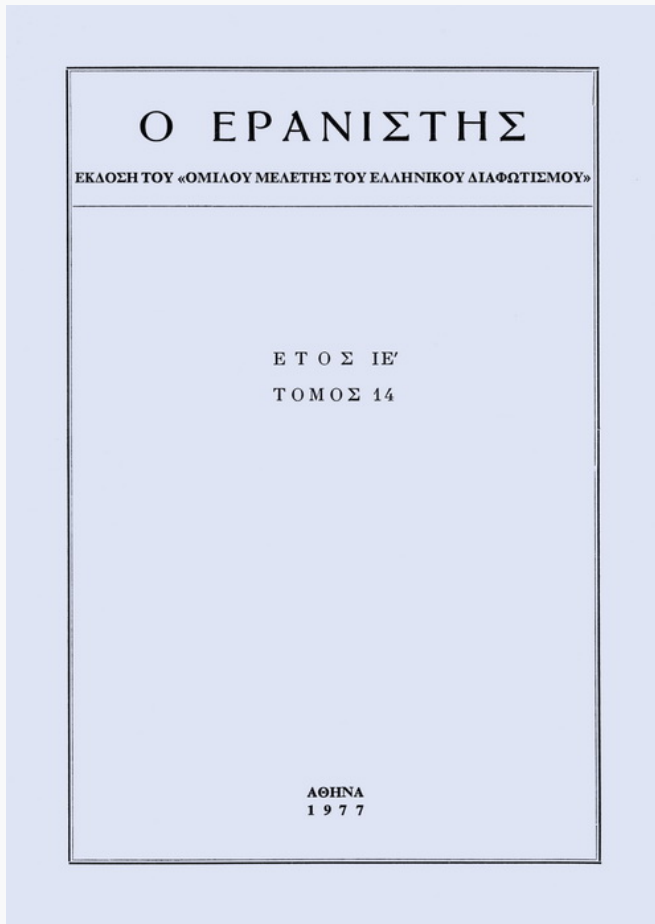

Ο Εραμιστής

Τόμ. 14 (1977)

Ένα αθησαύριστο έντυπο. Η «Επιστολή ενός Γραϊκού περί του εις Σμύρνην Γυμνασίου»

Γιάννης Καράς

doi: [10.12681/er.372](https://doi.org/10.12681/er.372)

Βιβλιογραφική αναφορά:

Καράς Γ. (1977). Ένα αθησαύριστο έντυπο. Η «Επιστολή ενός Γραϊκού περί του εις Σμύρνην Γυμνασίου». *Ο Εραμιστής*, 14, 69–76. <https://doi.org/10.12681/er.372>

ΕΝΑ ΑΘΗΣΑΥΡΙΣΤΟ ΕΝΤΥΠΟ
Η «ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΙΝΟΣ ΓΡΑΙΚΟΥ
ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΙΣ ΣΜΥΡΝΗΝ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ»

Προσθήκη στην «Ελληνική Βιβλιογραφία» και σχόλιο

* **A 1591** — Ἐξάιρσεις τοῦ περιοδικοῦ συγγράμματος, Ἀνατολικὰ Μεταλλεῖα ἐπιγραφομένου. Ἔτος Β'. Τμῆμα Α. Ἐπιστολὴ τινὸς Γραικοῦ περὶ τοῦ εἰς Σμύρνην Γυμνασίου. Πρὸς τὸν Α.Δ. εἰς Βιένναν. ἐκ Σμύρνης τὴν 2 Μαρτίου 1811.

Ἀνάτυπο 0,250×0,392, σσ. 1-4. (Φωτοτυπικὴ ἀνατύπωση, ἐδῶ, στίς σ. 73-76).

Καταλογογραφώντας τὴ βιβλιοθήκη ποῦ ὁ κύριος Ἀλέξ. Θ. Μπενάκης δώρησε τελευταῖα στὸ Κ.Ν.Ε. τοῦ Ε.Ι.Ε., εἶχα τὴν εὐκαιρία νὰ ἔρθω καὶ πάλι σ' ἐπαφὴ μ' ἓνα σημαντικό κείμενο τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰώνα, μ' ἓνα κείμενο ποῦ, μὲ τὴ μορφή τοῦ αὐτοτελοῦς ἐντύπου, ἐλάμβανε ἀπ' τὴν «Ελληνικὴ Βιβλιογραφία» τῶν Γκίνη - Μέζα.

Πρόκειται γιὰ ἓνα ἐντυπο μὲ δική του σελιδαρίθμηση, 1 - 4, ἀνάτυπο ἀπ' τὸν Β' τόμο, ἔτος 1811-1812, τοῦ περιοδικοῦ Fundgruben des Orients (Ἀνατολικὰ Μεταλλεῖα) τῆς Βιέννης, σσ. 101 - 104 καὶ ποῦ ὁ Ν.Α. Βέης ἔκανε εὐχρηστο στοὺς μελετητὲς τῶν σχολικῶν πραγμάτων τῆς Σμύρνης ἀναδημοσιεύοντάς το ὁλόκληρο¹.

Ἡ «Ἐπιστολὴ» ἔχει τρεῖς ταυτόχρονες, σ' ἀπόσταση μερικῶν μόλις μηνῶν, ἐκδόσεις: στὰ «Ἀνατολικὰ Μεταλλεῖα», αὐτοτελῶς σὰν ἀνάτυπο, καὶ στὸν Λόγιο Ἑρμῆ τοῦ 1812²· στὸν τελευταῖο χωρὶς τίς πλούσιες ὑποσημειώσεις ποῦ τὴ συνοδεύουν στίς δύο ἄλλες δημοσιεύσεις τῆς.

Διακρίνουμε ἀπ' αὐτὸ καὶ μόνον τὸ στοιχεῖο, μιὰ προσπάθεια πλατιᾶς προβολῆς, ἀπὸ μέρους τοῦ στρατοπέδου τῶν κοραϊστῶν, τῆς νέας, νεωτεριστικῆς Σχολῆς τοῦ Κούμα σὲ μιὰ περίοδο διαμάχης μεταξὺ τοῦ Φιλολογικοῦ Γυμνασίου καὶ τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς, διαμάχης γιὰ τὴν ἐπιβολὴ ἑνὸς νεωτεριστικοῦ πνεύματος, ἑνὸς πνεύματος ἐκσυγχρονισμοῦ τῆς παιδείας μὲ βάση τὰ δεδομένα ποῦ ἔρχονταν ἀπ' τὴ «φωτισμένη

1. Βλ. Ν.Α. Βέης, *Συμβολὴ εἰς τὰ σχολικὰ πράγματα τῆς Σμύρνης*, «Μι-

κρῆσιατικὰ Χρονικά» τ. Α', 1938, σσ. 210 - 217. 2. σσ. 30 - 34.

Ευρώπη». Γι' αυτό και τὸ θέμα τοῦ παραλήπτη τῆς ἐπιστολῆς, που σημειώνεται μὲ τ' ἀρχικὰ «Α.Δ.» καὶ τοῦ ἀποστολέα πού, στὰ «Ἀνατολικά Μεταλλεῖα» καὶ στὸ ἀνάτυπο φέρεται ὡς «Β» καὶ στὸν Λόγιο Ἐρμῆ ὡς «ὁ φίλος σου Πολύκαρπος», ἀποκτᾶ δευτερεύουσα καὶ μᾶλλον φιλολογικὴ σημασία. Δὲν θὰ ἐπιμείνω, γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγο, στὸ θέμα αὐτὸ καὶ περιορίζομαι σὲ ὀρισμένες μόνον σύντομες σκέψεις.

Ὁ παραλήπτης, πού προφανῶς ἔχει γράψει καὶ τὶς ὑποσημειώσεις, πρέπει νὰ εἶναι λόγιος τοῦ κύκλου τῶν κοραϊστῶν, ἄνθρωπος μὲ πλατὺ πνευματικὸ ὄριζοντα, μὲ μιὰ εὐρύτερη γνώση τῶν σχολικῶν πραγμάτων ὄχι μόνον στὴ Σμύρνη καὶ τὴν ἡπειρωτικὴ Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ στὶς Παρίστριες Ἡγεμονίες. Τὸ νῆμα αὐτὸ τῆς σκέψης μπορεῖ νὰ μᾶς ὀδηγήσει στὸν Δημήτριο Ἀθανασίου, ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα, γνωστὸ ἀπ' τὶς ἀξιόλογες μελέτες πού δημοσίευσε στὸν Λόγιο Ἐρμῆ, ἐγκαταστημένο ἀπ' τὶς ἀρχές τοῦ ΙΘ' αἰῶνα στὴ Βιέννη, ὅπου πρκακολούθησε μαθήματα φιλοσοφίας καὶ φιλολογίας. Ὁ Ν. Α. Βέης θεωρεῖ πὼς πίσω ἀπ' τὰ ἀρχικὰ «Α.Δ.» πρέπει νὰ κρύβεται ὁ Ἀναστάσιος Δουδοῦμης γνωστὸς ὅμως μόνον σὰν συνδρομητῆς διαφόρων ἔργων καὶ πωλητῆς βιβλίων, ἄνθρωπος ἄρα μικροτέρας πνευματικῆς ἀκτινοβολίας πού οἱ γνώσεις του ἴσως νὰ μὴν τοῦ ἐπέτρεπαν νὰ γράψει τὶς ὑποσημειώσεις ἀλλὰ κι οὔτε νὰ εἶναι αὐτὸς πρὸς τὸν ὁποῖο θὰ ἀπεθύνονταν ἡ ἐπιστολὴ πού γράφεται μὲ τὴ μορφή τῆς ἀπάντησης σ' ἐρωτήσεις τοῦ παραλήπτη γιὰ τὴ Σχολὴ τοῦ Κούμα καὶ τοὺς δασκάλους τῆς.

Ὅσον ἀφορᾷ τώρα τὸν ἀποστολέα θὰ ἤθελα νὰ διατυπώσω κι ἐδῶ μιὰ διαφορετικὴ ἀπ' τὸν Ν. Α. Βέη γνώμη. Ἀλλὰ πρῶτα μιὰ παρένθεση: Στὸ ἐπόμενο δεκαπενθήμερο τεῦχος τοῦ Λόγιου Ἐρμῆ³, δημοσιεύεται γράμμα τοῦ Κ. Μ. Κούμα, ἀναφερόμενο στὸ κείμενο αὐτό. Ἀπὸ τὴν πρώτη ἤδη φράση τοῦ γραπτοῦ αὐτοῦ τοῦ Κούμα, «τὴν ἀπὸ τὰ Ἀνατολικά Μεταλλεῖα ἐξαιρέσειν περὶ τοῦ εἰς Σμύρνην Γυμνασίου ἀνέγνωσα κατὰ ταύτας τὰς ἡμέρας», συμπεραίνουμε:

Πρῶτον ὅτι ἡ «Ἐπιστολὴ τινὸς Γραικοῦ περὶ τοῦ εἰς Σμύρνην Γυμνασίου», μὲ τὴ μορφή τοῦ ἀνάτυπου («ἐξαιρέσεις») κυκλοφόρησε στὸν ἑλληνικὸ χῶρο ταυτόχρονα μὲ τὶς δύο ἄλλες καὶ ὅτι τὸ ἀνάτυπο αὐτὸ ἔχει ὑπ' ὄψη του ὁ Κούμας. Καὶ δεύτερον ὅτι ὁ ὅρος «ἐξαιρέσεις» εἶναι ἀντιγραφὴ ἀπ' τὴν κεφαλίδα τοῦ ἀνάτυπου: «Ἐξαιρέσεις τοῦ περιοδικοῦ συγγράμματος Ἀνατολικά Μεταλλεῖα ἐπιγραφομένου» κι ὄχι μετάφραση ἀπ' τὸν Κούμα τοῦ γερμανικοῦ ὄρου *Auszug* ὅπως ὑπέθεσε

ὁ Ν. Α. Βέης⁴ ὁ ὁποῖος φαίνεται πῶς δὲν εἶχε ὑπ' ὄψη του τὸ ἀνάτυπο.

Μὲ τὸ γραπτό του αὐτὸ ὁ Κούμας ἔρχεται νὰ ἐκθειάσει τὸν ἀποστολέα τῆς «Ἐπιστολῆς» πού τὸν θεωρεῖ «φιλογενέστατο καὶ καθ' ὑπερβολὴν ζηλωτὴν τοῦ φωτισμοῦ τοῦ γένους». . . (ἀξιέπαινον διὰ τὸν ἀγαθὸν ζηλὸν του), νὰ ἐπικυρώσει ὡς ἀληθῆ κι ἀκριβέστατα τὰ ὅσα λέγονται ἐκεῖ καὶ νὰ κάνει ὀρισμένες γενικεύσεις ὅσον ἀφορᾷ τὰ σχολικὰ πράγματα τὴν ἐποχὴ ἐκείνη γενικὰ στὸν ἑλληνικὸ χῶρο. Αὐτά, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὰ γραφόμενα ἀπ' τὸν ἀποστολέα τῆς «Ἐπιστολῆς» ὅτι ἔφθασε στὴ Σμύρνη ἀπ' τὴν Ὀδησσὸ μέσω Κωνσταντινούπολης καὶ τίς ἀκριβεῖς λεπτομέρειες πού μᾶς δίνει γιὰ τὴ Σχολή, πράγμα πού μαρτυρεῖ μιὰ μεγαλύτερη χρονικὴ παραμονή του ἐκεῖ, γεγονὸς τὸ ὁποῖο δὲν τὸ κρύβει κι αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ ἐπιστολογράφος, ὀδηγοῦν κι ἐδῶ τὸ νῆμα τῆς σκέψης στὸ ὅτι θὰ πρέπει νὰ εἶναι μᾶλλον κάποιος δάσκαλος ἢ ὑποδιδάσκαλος τῆς Σχολῆς ἢ, γιὰτι ὅχι, αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Κούμας. Ἐξ ἄλλου ὁ ἴδιος ὁ Κούμας ἐνισχύει ἔμμεσα τὴν ἀντίληψη αὐτὴ μὲ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἀκριβῶς τὴν ἀποκρούει. Γράφει: «ἐπειδὴ δὲ ἐνδέχεται καὶ ἐδῶ καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἄλλου νὰ νομισωσιν, ὅσοι τὴν ἴδωσι, γέννημα, ἢ ἰδικόν μου, ἢ τινος τῶν συναδέλφων μου διδασκάλων τοῦ Γυμνασίου, κρίνω διὰ πολλοὺς λόγους ἀναγκαῖον. . .». Ὅσο γιὰ τὴν εἰκασία τοῦ Ν. Α. Βέη πῶς ὁ «Β» μπορεῖ νὰ εἶναι ὁ Ἀλέξανδρος Βασιλείου θεωρῶ πῶς ἔχει ἐναντίον της τὰ ἐξῆς: τὸ 1811 ὁ Βασιλείου δὲν ταξίδευσε ἀπ' τὴν Ὀδησσὸ μέσω Κωνσταντινούπολης στὴ Σμύρνη καὶ πόσον μᾶλλον δὲν παρέμεινε ἐκεῖ ἓνα μεγαλύτερο χρονικὸ διάστημα. Βρίσκεται τὴν περίοδο αὐτὴ στὴ Βιέννη. Ἐξ ἄλλου κι ἂν ἦταν ὁ Βασιλείου γιὰτι ν' ἀλλάξει τὸ «Β» τῶν «Ἀνατολικῶν Μεταλλείων» καὶ τοῦ ἀνάτυπου στὸ «ὁ φίλος σου Πολύκαρπος» τοῦ Λόγιου Ἑρμῆ ἐφ' ὅσον καὶ τὰ τρία ἔντυπα — ἀπ' τὰ ὁποῖα τὰ δύο μὲ τὴν ὑπογραφή «Β» — κυκλοφοροῦν περίπου ταυτόχρονα καὶ στὴν ἴδια πόλιν καὶ ἀπευθύνονται, κατὰ πρῶτο λόγο, στὸ ἴδιο κοινὸ πού θὰ τὸν εἶχε κιόλας ἀναγνωρίσει;

Βεβαίως, ὅπως τονίσαμε καὶ παραπάνω, τὸ ἔλο θέμα τοῦ ἀποστολέα (ὅπως καὶ τοῦ παραλήπτη) εἶναι περισσότερο φιλολογικὸ καὶ λιγότερο οὐσίας. Κι αὐτὸ γιὰτι, ἄσχετα ἂν εἶναι δάσκαλος τῆς Σχολῆς τοῦ Κούμα ἢ ὁ ἴδιος ὁ Κούμας ἢ ἀκόμη ὁ Βασιλείου ἢ, κι ἀκόμη παραπέρα, ἂν εἶναι φτιαχτὴ ἢ «Ἐπιστολὴ» στὴ Βιέννη καὶ οἱ δημιουργοὶ τῆς ἔβαλαν ἀπὸ κάτω τὸ Β(Βιέννη;) πού ὁ Γαζῆς, γιὰ λόγους πού δὲν

4. ὁ.π., σ. 218, σμ. 3.

μπορούμε τώρα ν' ανιχνεύσουμε τὸ ἄλλαξε στὸν Ἑρμῆ, αὐτὸ πὸ εἶναι βέβαιο εἶναι πὼς εἶναι γραμμένη ἀπὸ ἀνθρώπους τοῦ κύκλου τοῦ Κοραῆ πὸ μὲ τὴν ταυτόχρονη τριπλῆ δημοσίευσή της στὰ «Ἀνατολικά Μεταλλεῖα», σὰν ἀνάτυπο, καὶ στὸν Λόγιο Ἑρμῆ, ἐπιθυμοῦν νὰ προβάλλουν μὲ κάθε μέσον τὸ νεωτεριστικὸ ἔργο πὸ εἶχε ἀρχίσει, μέσα ἀπὸ μύριες δυσκολίες, νὰ παίρνει σάρκα καὶ ὀστά στὴ Σμύρνη (ὅπου τότε δίνονταν μιὰ καίρια μάχη μεταξὺ νέου καὶ παλίου) καὶ νὰ ὑπερφαλαγγίσουν, μὲ ἀλλεπάλληλες ἐκδόσεις, τοὺς ἀντιπάλους τους, πού, ὅπως γνωρίζουμε, εἶχαν ἀρκετοὺς ὀπαδοὺς στὴν αὐστριακὴ πρωτεύουσα, ἀλλὰ καὶ γενικότερα στοὺς κύκλους τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ εἶχαν ἤδη ἐναντιωθεῖ στὸ πνεῦμα τοῦ νεωτερισμοῦ.

Τέλος, ἐκτὸς ἀπ' τὴν ἰδιαίτερη σημασίαν πὸ ἔχει αὐτὴ καθ' ἑαυτὴ ἢ «Ἐπιστολή», ἢ δημοσίευσή της στὰ «Ἀνατολικά Μεταλλεῖα», θέτει ὑπὸ μελέτη καὶ ἓνα ἄλλο θέμα πὸ δὲν εἶναι ἐδῶ ὁ χῶρος ἀλλὰ καὶ οὔτε πρόθεσή μας νὰ τὸ ἐξετάσουμε τώρα: τὸ θέμα τῶν ξένων ἐφημερίδων πὸ οἱ Ἕλληνες τῆς Βιέννης διάβαζαν. Γιατὶ ἡ δημοσίευση τῆς «Ἐπιστολῆς» στὰ ἑλληνικὰ σὲ μιὰ ξενόγλωσση ἐφημερίδα δὲν στοχεύει ἀσφαλῶς τὸ ντόπιο ἀναγνωστικὸ κοινὸ τῆς Βιέννης ἀλλὰ τὰ μέλη τῆς ἐκεῖ ἑλληνικῆς παροικίας πὸ τότε ξεπερνοῦσαν τὶς 4.000⁵.

Γιάννης Καρᾶς

5. Ὁ Ν.Α. Βέης, ὁ.π., σ.σ. 193-195
δημοσιεύει κατάλογο τῶν Ἑλλήνων

συνδρομητῶν καὶ συνεργατῶν τοῦ
"Fundgruben des Orients".

Ἐξαιρέσις τοῦ περιοδικῆ συγγράμματος, Ἀνατολικά Μεταλλεῖα ἐπιγραφουμένου.

Ἐτος Β. Τμήμα Α.

Ἐπιστολὴ τινὸς Γραικοῦ περὶ τοῦ εἰς Σμύρνην Γυμνασίου.

Πρὸς τὸν Α. Δ. εἰς Βιένναν, ἐκ Σμύρνης τὴν 2 Μαρτίου 1811.

Δι' ἄλλης μου ἐπιστολῆς σ' ἐφάνερασα περιστατικῶς τὸν ἀπ' Ὀδησσοῦ εἰς Βυζάντιον, εἰς καιρὸν χειμῶνος, δευτέρου μὲν διαπλῶνον μου, τὴν ἐκεῖ τριήμερον διατριβήν, τὴν ἐδῶσε κατευδιδόν μου, ἔτι τὴν εἰς τὸν τόπον τούτων ἐυαρέσυσίν με. Ἡ ἐυαρέσυσις αὕτη δὲν ἤλαττώθη, φίλε μου, πανταπασι εἰς τὴν ἑως τὰρα ἐντάλῃ διαμονήν μου. Ὁ χειμὼν εἶναι ἰδῶ μετριώτατος, συγκρινόμενος μάλις πρὸς τὸν τῆς Ἀδριακῆς, τῆς ὀκειᾶς ἢ ἡ ἀντιζῆς αὕτη εἶναι τῷ χειμῶνος τῆς Σμύρνης χειμῶνοκαθέτερα. Ἀναντιρρήτως σήμερον ἠδελος φθόνῃς τὴν εὐτυχίαν μου, εἰς, βρεχόμενος ἴσως αὐτόθι, ἠχοισιζόμενος, ἢ τρέμων ἀπὸ τὸ ψύχος ἢ τὸν παγετὸν, ἐμάνθανε τίσιν ἐτίρῃφθα ἐγὼ, περιπατῶν εἰς τὴν παραθαλασίαν, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τῷ Μέλῃτος Ἰοταμοῦ, πανήγυριν ὀφθαλμῶν ἔχων ὅποιον αὐτόθι ἰδέσποτε ἔχετε. Ἡμέραι Ἀλκυονίδες, ἢ θαλάσσια λειοκύμων, ἢ γῆ κατάγραφος ἀπὸ ἄνθη, ἀμυλώμενα εἰς τὴν καλλονὴν μὲ τὴν ἀμίμητον πόσιν. Δένδρα πολλά ἔτι παντοδατά, τὰ μὲν φαίβαλλῃ, τὰ δὲ ἤδη μὲ ἄνθη σολιζόμενα, ἢ ἐκ μέσων αὐτῶν λιγυρὰ ἀνθῶν ἄσματα. Αἱ δὲ ἀκαλαὶ τῷ ζεφύρῳ τριζῆ, συμμέτρος ἀναψύχουσαι τὸ ποιεῖν, ἄλλοι ἀποδεικνύουσι τὴν τῷ λαμπροτάτῃ ἡλίῳ ἀκτίνα. Καὶ ἢ ἐκ τῆς ἀφθορίας δὲ κατὰ ταύτην τὴν χώραν ἠδονὴ δὲν εἶναι ὀλίγη. Ἐδῶ εὐρίσκεις πολλὰ ἢ καλὰ, ὅσα τρέφει γῆ ἢ θάλασσα. Πρὸ πάντων ὅμως μ' εὐφραίνει τὸ τῶν ὀπωρῶν γένος, αἱ ὅσαι θανμασίως προλαμβάνουσι τὸν σινοῆθ τῆς καρπογονίας ἐκάστου καιρῶν. Παρήλθον ἤδη ἡμέραι ὑπὲρ τὰς τριάκοντα, ἀφῶ ἔραγον καίμας χλωρῶς ἢ καλῆς. Μὲ παρηγοροῦσι δὲ εἰς ὑπερβολὴν ἢ τὰ χρυσοῖδῃ ἔκαρτοκαλα, ἢ αἱ σφυλαί, τὰς ὅποιαις ἠελλας νομίζουσι, ὅτι τὰρα ἰδρέφαντο ἐκ τῆς ἀμπέλου οἱ παλόντες. Ταῦτα, φίλε, συντόμως τὰ κατ' ἐμὲ.

Οἱ δὲ διδάσκαλοι, ὃ, τε Κ. Μ. Κομᾶς ἢ ὁ Οἰκονόμος, περὶ τῶν ὀποίων κυρίως καὶ μῆθις ἐρωτᾶς, ἐξ ἀκαλουθούσι, τὴν ὅποιαν κατὰ τὸν παρελθόντα Σεπτέμβριον ἤρχισαν πολλῶν ἢ καλῶν μαθημάτων διδασκαλίαν εἰς τὸ ἰδιαιτέρον μὲν τῷ Κέμα λαγόμενον, κυρίως δὲ ὃν κοινὸν τῆς Σμύρνης Γυμνασίου, ὡς παρὰ τῆς κοινῆς συνεισφορᾶς τῶν Σμυρναίων ἢ τινῶν εἰς Σμύρνην παρεπιδημούντων φιλικῶν φιλοτίμως συντηρούμενον. Λέγεται ἰδιαιτέρον πρὸς ἀντιδιαβολὴν τοῦ μόνου ἐνιαυτοῦ ἕνα διαρκέσαντος κοινῶ Γυμνασίῳ, τὸ ὅποιον εὐσκαπὸς ἐπέδειν ὀφθαλμῶς, ἢ ἢ σκευωρία τινῶν κατήργησεν, ὡς παρῆττον, ἀφῶ σώζεται ἢ ὑπὸ τὴν ἐπίσπισιν τῷ διδασκάλῳ Χριστῶν καλαῖ Ἐσχολῆ. (α)

Τὸ νόμιμον εἶναι, ὅτι οἱ τότε καταβούτες τῷ Γυμνασίῳ καὶ ἀποκαλούτες τὸν Φιλοσοφίαν ἢ τὴν Μαθηματικὴν ἰδελθρίας διδασκαλίας, ἢ γυμνάσματα τάχα ἀσυμβίβαστὰ εἰς τὴν παρῆσαν τῷ ἔθους πολιτικὴν κατάστασιν, διὰ νὰ καταβάλλουσι διὰ τῶν τοιούτων σικκοφατικῶν τῶν ἀντιπολιτευόμενης κρεσσάτας, τῶς ἢ το Γυμνάσιον συνείσαστα, ὀνειδιζόμενοι πανταχῶθεν διὰ τὴν τριούτην κακότητα ἢ ἀσέβειαν τῷ Ἐλληνικῷ ὀνόματι κατάρτησιν, ἄδοσι παλιφῶδιαν, ἢ ἔφεραν εἰς τὴν καλαῖν Ἐσχολῆ διδασκαλίαν Φιλοσοφίας ἢ Μαθηματικῆς τὴν Θεοφίλον, (β) μαθητὴν τῷ Βενιαμίν, τελειοποιουμέντα εἰς Ἰταλίαν ἢ εἰς Παρίσις. Ταῦτα εἶναι τὰ ἀκταλέ. σματα τῆς ἐνεργουμένης ἀναγεννήσεως τῶ Γραικῶν! Ταῦτῃ ἢ τῷ κοινῶ γνῶμῃ (l'esprit public) τὴν ὀπίαν βιάζεται ἕκαστος νὰ σέβεται.

Μὴ νομίζου δὲ, ὅτι ἢ σύστασις τῷ Θεοφίλῳ εἰς τὴν καλαῖν Ἐσχολῆ φέρει τινὰ καλῶσιν εἰς τὸ ἰδιαιτέρον τῷ Κέμα Γυμνασίῳ· διότι εἰς τῆτο φοιτῶσιν, ὡς ἢ πρότερον, ὑπὲρ τῶς 150 μαθητῶς. Καὶ μὲν Κέμας διδάσκει ἀπὸ Σεπτεμβρίου 1810 τὴν Φυσικὴν ἐκ τῆς ὑπ' αὐτῷ ἐκδόσεως Σειρῆς τῶν Μαθηματικῶν ἢ Φυσικῶν Ἰεραγματειῶν, ἢ τὴν Μεταφυσικὴν τῷ Σοῦβι εἰς τῶς τῷ δευτέρῳ ἐνιαυτῷ τὰ Φιλοσοφικὰ μαθήματα ἀκρωμένους, ἐπὶ τῷ Στοιχείῳ τῆς Μαθηματικῆς εἰς κλάσιν μαθητῶν ἄλλων. Ὁ δὲ Οἰκονόμος (γ) δὲ μὲν κλάσιν μαθητῶν, ἀχολυμένους εἰς τὴν Ἐλληνικὴν γλῶσσαν, διδάσκει Θεοκιδῶν ἢ Ἡρόδοτον ἢ τῶς Παρῆλλῆλος Βίης τῷ Πλατῆρχῳ ἐκ τῆς πολιτικῆς ἐκδόσεως τῷ δαιμονίῳ Κορᾷ, βοηθεῖ δὲ ἢ τὴν παρῆσαν τῶν ἐτιχημῶν, διδάσκων τῶς τῷ πρώτῳ ἐνιαυτῷ τὰ Φιλοσοφικὰ ἀκταλέ. Λογικὴν ἢ Γεωγραφίαν, τῶς δὲ μεγαλητέρας ἐκ τῶν μαθητῶν διδάσκει τῶς τῆς ἑβδομάδος τὴν Ἀπτικὴν γλῶσσαν, ἐρμηνεύει εἰς αὐτῶς κατὰ τὸ παρῶν τῶς Βίης Κορᾷ

ηγήδ Νέωτος. Τὸς δ' ἄλλες μαθητὰς, κατὰ βαθμὸν τῶν διδάξειών των, διδάσκουσιν ἐρεξῆς τέσσαρες ἐποδοδίσκαλοι, Ἀποστόλιος Σμυρναῖος, Ἰωάννης Πελοποννήσιος, Ἀλεξάνδρος Ἰβραήμιος, καὶ Δημήτριος Θεσσαλός. Πρὸς δὲ τὸς μικρὰς μαθητὰς διδασκείται ἀπὸ τῆς ἐθεδημάδος, παρεκτὸς τῆς ἱερᾶς καθηρέσεως, καὶ πρακτικῆς διέξεως τῶν Γεωγραφικῶν πινάκων, μάλιστα τῆς Ἑλλάδος, συνιδεμένη μετὰ τὴν ἐπιτροπὴν τῆς Ἰεραρίας αὐτῆς, μεταφρασθεῖσαν καὶ ἐκδοθεῖσαν εἰς εἶδος χαρτοποικίαν ὑπὸ Ἀλεξάνδρου Βασιλείου εἰς τὴν Αὐστριακὴν Βιένναν κατὰ τὸ 1807 ἔτος.

Εἰς τὰς ἀναγνώσεις συρρέουσιν πάσης τάξεως ἀδελφικοὶ, καὶ πολλοὶ τῶν ἀλλογενῶν ἑσκακίων, καὶ τισὶς τῶν κρήνιν συνηρησάντων εἰς τὴν καθάρσει τῆ Γυμνασίου τῆς κοινότητος. Πολλοὶ δὲ τῶν μαθητῶν κραύττεται θαυμασίως, μάλιστα περὶ τὴν σύνθεσιν τῆς σημερινῆς ἡμῶν γλώσσης (δ). καὶ ἂν οἱ Σμυρναῖοι ἂν ἀπεκλύσασαι συνεισφέρουσαι διὰ τὴν συτήρησιν τῆ Γυμνασίου, εἶναι ἐλπιδες ΕΚ ΤΗΣ ἸΩΝΙΑΣ ΝΑ ΛΑΛῶΜΗ ΠΑΛΙΝ ἈΔΡΟΤΕΡΟΝ ΤΟ ΦΩΣ ΕἰΣ ΤΗΝ ἙΛΛΑΔΑ.

Τὴν διδασκαλίαν τῆς Φυσικῆς συνιδεῖσιν πολλὰ πειράματα διὰ τῶν ἀξιολογητέραν τῆς Φυσικῆς καὶ Μαθηματικῆς ὀργάνων. Παρεκτὸς δὲ τῶν μαθητῶν, ἠδυνόμενοι καὶ ἄλλοι τῆς Σμυρνῆς κάτοικοι νὰ βλέπωσι τοιαῦτα περίεργα πράγματα, ὡσάντι γίνεται ἀξιολογῶν τι πείραμα, συτρέχουσι τῶσιν, ὅσες δὲν χωρεῖ ἡμεῖς ἀλλή τῆ Γυμνασίου Στοῦ. Κατὰ τὴν κατ' Ἰανουαρίῳ, ἐπειδὴ ἐγένετο λόγος περὶ τῆς ταύτατος ἀναλύσεως, συνήλθον πλῆθος πολλὸν, καὶ ἶδον με θαυμασμοῖν τὰς ιδιότητας τῆ ὑδρογονικῆ ἀέρος, ἐνδὸς τῶν συστατικῶν μερῶν τῆ ὕδατος, καὶ μετ' ὀλίγας τάλιν ἡμέρας ἐξέστησαν, ἰδόντες τὰς τῆ ἑξυγονικῆ, καὶ ὅτι χαλκὸν ἐμβληθεῖς εἰς αὐτὸν, ἐκείν τὰχιστα μετὰ τερπνοτάτην καὶ ταχυτάτην φλόγα.

Εἰς τὰς πρὸ ὀλίγῳ γυνομένης δημοσίας ἐξετάσεις τῶν μαθητῶν, παρεκτὸς πολλῶν κλήθους τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ταύτης Γραικῶν, παρεβήθη πολλῶσιν καὶ ὁ τῆς Αὐστριακῆς αὐλῆς Ἐκπαιδευτικὸς Ἰεροδότης (ἀνὴρ σφοδρὸς, καὶ περὶ τὴν Μαθηματικὴν μάλιστα δόκιμος) καὶ προβαλὼν τινὰς Μαθηματικὰς καὶ Μιχαηλικὰς ἀπορίας, ἔλαθεν ἐντελὸς ἱκανοποιητικὰς ἀποκρίσεις καὶ λύσεις, καὶ ἐθαύμασε τὴν ἐμμάθειαν τῶν Γραικῶν νεολόγων.

Λυττεῖται ἤδη ἡ Σμύρνη, σερεμένη τὸν ῥηθέντα Ἐκπαιδευτικὸν Ἰεροδότην, διαβάστα εἰς τὴν Αὐστριακὴν Ἐκπαιδευτικὴν Ἰουσίαν, ἄνδρα καλοκἀγαθὸν καὶ φιλόκαλον, δαιξάντα καὶ πρὸς τὸ ἰδιαιτέρον τῆ Κέρμα Γυμνασίου ἐξαιρετοῦ ἔννοιαν καὶ ὑπερασπίσιν· ἐλπίζου ὅμως καὶ ἡ πόλις καὶ τὸ Γυμνάσιον, ὅτι θέλωσιν εὐρεῖ πειρῶσιν προτερήματα καὶ διαθέσιν εἰς τὸν ἀποδοχὸν τυ.

Μετὰ τὰς ἐξετάσεις τῶν μαθητῶν ἐξηφωνήθησαν παρὰ τῶν εὐδοκμησάντων λόγῳ ἀρετῆς καὶ εἰς ὕψος Κεραικῶν, καλῶς συντεταγμένοι, σκοποὶ ἔχοντες τῆς παιδείας καὶ ἀρετῆς τὸν ἔπαινον, ἐτι δὲ καὶ ἐγκριμὰ τινὰ, οἷον Σωκράτους καὶ Σμυρνῆς, ὅχι ἀγνή. Ταῦτα δὲ ἤρσαν εἰς τὴς παρόντας τῶσιν, ὡσεὶ ἐγένετο κρέτος χειρῶν πόλις, ὡς εἰς θέατρον, καὶ πολλὸς ὁ ἔπαινος τῆς παιδείας ἐκ τούτου κατὰ πᾶσαν τὴν πόλιν.

Μετῆγενώτισται τὸ ὑπόσιον ἡ ἐσειλὸς ἀπόσπασμα ἐκ τῆς ἐφημεριδος σας περὶ τῶν εἰς Βυζαντινὸν συσταθέντων Λυκείων, καὶ τὸ ἐκονομικῶσιν εἰς πολλὰς. Ἐπροξένησεν εἰς ὅλους τὸς φιλοκάλους μεγάλην χαρὰν, εἰς δὲ τῆς ἐναντίας μεριδος κατακλύσθη. Ἐπεμθεῖ ἀντήρωφεν καὶ εἰς ἄλλα τῆς Ἑλλάδος μέρη. Εἶδε δὲ μνησθῶσιν κατὰ δύναμιν καὶ ἄλλοι τὸν ἐνεργέτην τῶ γένους Ἰγνατίου! (ε). Ἰγναίην!

B.

(α) Διὰ νὰ ἔχῃς ἰδεῖν καθαρῶτερον τῶν πραγμάτων, καὶ νὰ ἐξεύρῃς νὰ ἀπαντήσῃς εἰς τὰς συνοφαντίας τινῶν, ἴσως καὶ αὐτοὶ καταβουώντων κατὰ τῶν συνησάντων τὸ Γυμνάσιον, καὶ θελησάντων νὰ τὸ ἐνώσωσι μετὰ τῆς παλαιᾶς Σχολῆς, τὸ ποσὸν γομίζουσι τινὲς ἀσυγχώρητον ἀμάρτημα, μᾶτε, φίλε, ὅτι ἡ παλαιὰ Σχολὴ ἐσυστάθη πρὸ πενήκοντα περὶ πε ἐνιαυτῶν. Ἰεροδότης τις, ἀνὴρ πεκαυθευμένος καὶ καλοκἀγαθός, συνηρητὸς ὀλίγους τινὰς εὐπῶν, ἐπροκίσειεν αὐτὴν ὑποπτενόμενος δὲ τινὰς τῆ καιρῷ ἐκείνῃ λυμπαίνωσιν, ἔβαλε τὴν Σχολὴν ταύτην ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Βρετανῶν, ἐκλήξας τέσσαρας αὐτονομῆς ἐπιτόσους, καὶ ὁραθεῖσασαι νὰ ἐκλεχθῶσιν ἀλληλοδιαδόχως, ὅτι τε ἐπίτροποι καὶ οἱ διδάσκαλοι ὑπὸ τῶν κατὰ καιρὸς προκατόχων αὐτῶν πληρεξουσίως. Ἐκώρσε δὲ ταῦτα καὶ διὰ πατριάρχικῶν διαταγῶν τῆς Μεγάλῆς Ἐκκλησίας.

Ταῦτα λοιπὸν ἐπερῶντο μέχρι τινὸς κατὰ τὴν πρόνοιαν τῶ συνησάντος, καὶ ὡσὶν οὐμοῖτο ἡ Σχολὴ τῆς Σμυρνῆς, ὡς τὸ σύστημα κατὰ πάντα ἀνεξάρτητον ἐκ τῆς πόλεως. Κατὰ τινὰ δὲ συμβῆσαν πυρκαϊὰν ἡ οἰκὸμῆ τῆς Σχολῆς ἐξηλεῖφθη· ἐξελίπει δὲ καὶ αἱ λοιπαὶ πρόσοδοι. Ἐγίνε λοιπὸν παρὰ πολλῶν νέων συνεισφορῶν, καὶ ἐκτίσθη ἡ Σχολὴ ἐκ νέου λιθοκτίστος, ἐκρηκτικῶν μετὰ νέας προσόδους, καὶ ἐκλυτῶσιν κατὰ καιροῦ δι' ἀφιερωμάτων τῶν ἀποθηκῶν των καλοκἀγαθῶν ὁμογενῶν. Διωρίσθησαν ἐπὶ τούτῳ νὰ περιερχῶσιν καὶ δῖσχοι εἰς τὰς ἐκκλησίας, διὰ νὰ ἀξιώνωσιν αἱ πρόσοδοι τῆς.

Τοιαυτῶσιν οἱ Σμυρναῖοι, λαβόντες τὸ ἐνόςισμον παρὰ τῶ καλοκἀγαθῶν μακαρίτων Ἰεροδότην, ἔδειξαν ἐκ τῶν πράξεων, ὅτι ἦσαν Ἑλλήνων παῖδες, καὶ ἀξίως νὰ ἔχωσιν κοινὴν τῆς πόλεως Σχολὴν· ἀλλ' ἡμέλεισιν νὰ τὴν ἐνηρῶσιν καὶ εἰς βῆσεις ἀναλόγους, μεταβάλλουτες τὰς παλαιὰς τῆς ἰδιαιτέρας ἐκείνης Σχολῆς διαδοχὰς, καὶ τὴν

δικαιῶν αὐτῆς. Ἡμεληθήσαν δὲ τὶσον εἰς αἱ διαδαγαὶ ἐκείνης, ὡς ἀπὶ τῶν τεσσάρων ἐπιτρόπων, ὅπως τὴν Σχολὴν μόνος εἶτε ἐρχάτος οἱ Δημογεροντες τῆς πόλεως, ἐξεγερθέντες ἐκ τῶν Ἀυτοκράτων τῶ συμπολίτου αὐτῶν Κοραῆ Στοιχειῶν, εἰ θέλοντες νὰ μιμηθῶσι τὰ καλά τῶν Χίων εἰ Κωδικαίων, ἐπαύθησαν εἰ τὴν Σχολὴν, ἐφρόντισαν νὰ τὴν φέρωσιν εἰς κατάστασιν ἀξίαν τῆς Σμύρνης, καταλαύοντες αὐτὴν ὠφέλιμον εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἰ ἐξήγησαν παρὰ τὴν μέχρι τότε δεσποτικῶς διοικητὸς τῶν Σχολῶν, εἰ μὴ καταλειφθέντος ἐπιτρόπου, λόγου περὶ τῶν πεπραγμένων. Ὁ δὲ ἔφερον εἰς μέσον τὰς πρὸ πολλῶν ματαιωθείσας διαταγὰς, εἰ χειροτονίας ἐκ τῶν οἰκείων τε συνεπιτρόπων, ἀνεκρίθησαν τὴν εἰς ἄλλης καιρῶν εἰς ἄλλας περιστάσεις προσληθῆσιν εἰς σύστασιν τῆς πρώην Σχολῆς Βρετανικῆν προεσίστα.

Ὁ ἴστωκος τῶν Βρεττανῶν δὲν ἤθελον εἶδαι βέβαια ἔτε Βρεττανὸς, ἔτε ἴστωκος, ἐὰν ἀναφῆρῃ, εἰ παρῆμει τὴν προσδοκῶν εἰς τοιαύτην προεσίστασιν τιμῆν. Ἡ πολυχρόνιος δυσυχία κατένευσε τῆς Γραικῶν νὰ ἔχωσι χρεῖαν τοιαύτης προεσίστας, εἰ νὰ μὴ διακρίνωσιν, ὅτι εἰς ὅποιαν δύναντο περιστάσεις ἐπιτιμότερον εἰ συμφερέτερον εἶναι εἰς ἔθνος ἕκαστον νὰ συμματῶσιν κατ' ἐαυτὸ, προσαυεόμενον οἰκοδὸν εἰ ὅχι ἐξωδὸν.

Τοιουτοτρόπως, φίλε, προσηρόωθησαν αἱ παλαιαὶ διαταγαὶ εἰς νέα σύμματα, ἀπὸ ταῦτα συνεκροτήθησαν μὲ ἰκανὴν μὲν προθυμίαν διὰ τὸ καλὸν, χωρὶς ἰκανὴν ὅμως πρόνοιαν διὰ τὸ κοινὸν συμφέρον, ἐκείνῳ ἀνευτροπίων θεμιλίω. Ἐκ τούτου ἐργηθήθησαν αἱ νέα ταραχαὶ μεταξὺ παλαιῶν εἰ νέον Δημογεροντῶν, τῶν μὲν θελοῦτων τὸ κοινὸν νὰ γενῆ κοινόν, τῶν δὲ καταθώωντων νὰ μὴ ἀνατρέπωται τὰ ἐκ προγόνων ἐρρηθιθέντα. Συμπερῆμα σὺ, φίλε, ἦδη τίς τῶν δύο μερίδων ἔχει τὰ περισσότερα δίκαια.

(β) Ὁ Κοραῆς ἐργάσασθε τὸν Θεόφιλον προσωπικῶς, εἰ φαίνεται, ὅτι τὸν εἶχον εἰς ὑπόληψιν, τὸν δὲ Κέμαν γνωρίζει ἐκ τῶν ὁσίων ἐξέδωκε βιβλίον, εἰ τὸν κρίνει ἀξίον τῆς Σμύρνης Διδάσκαλον εἰς τὰ Προλεγόμενα τῶ Δ' Τόμου τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης. Ἐξείρμεν λοιπὸν, ἔτι, ὡς φιλογενῆς, ἀγαπᾷ εἰ τιμᾷ εἰ τὸς δύο· ἀς ἴδωμεν πῶς θέλωσι δικαιοσύνη εἰ αὐτοὶ τὴν φιλίαν τε, τιμῶντες τὴν γεννησάμενην εἰ θρησκείαν αὐτῶν Μητρίδα (κατὰ τοὺς Κρήτας) Σμύρνην, εἰ φέροντες εἰς ὁμόνοιαν τὸς συμπολίτας αὐτῶ Σμυρναῖοι, διὰ νὰ συνήμισον τὰ καλά, εἰ νὰ εἰσρηγῆσθωσιν ἀλλήλους τὸ ἔθνος, φωτιζόντες εἰ πόνηταιντες εἰς συνεματῶσιν τῶν κειμένων.

(γ) Ὁ Οἰκονόμος ἔτος, ὃ ἐκ Σαρρασίης τῆς Θεσσαλίας ὁρμάμενος, εἶναι δεινὸς περὶ τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν, φιλογενῆς μάλιστα ἐνθεσιασμῶ, εἰ ζηλωτῆς εἰς ὑπερβολὴν τῆς μέσης τῆ Κοραῆ. Παρὰ τὸ διδασκαλικὸν τῆ Γομασίᾳ ἐπαγγέλμα ἐκαστοῦ εἰ ὡς Πιπῆτης, εἰ ὡς Ἰεροκήρυξ χωρὶς ἐπ' ἡμῶν, ἐκείνος ἀνευτροπίων, εἰ μεταξὺ αὐτῶν τῶ ἀλλογενῶν Ευρωπαϊκῶν πολλοὶ, συρρέουσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, διὰ νὰ τὸν ἐκύωσιν. Ὁ ἀνευτροπίων ἄτος, χωρὶς νὰ διατρέψῃ σπυρὶ εἰς ἀλλοθῶν, ἔγνη ἐγκρατῆς διαφορῶν γλωσσῶν τῆς Ευρωπῆς, εἰ ἐπισημονικῶς. Αἱ Ἀκαδημικαὶ, εἰ οὐ σφῶ τῆς Ευρώπης ἤθελον εἶδαι διὰ τὸ πνεύματὸν προσηφῆσται σάθω πρὸς τελειοτέρων ἐξάσκωσιν τῶν λαμπρῶν τε προσηφῆσται. Πρὸ πολλῶ καταγίνεται εἰς τὴν ματῶρασιν τῶν Τραγωιδῶν τῆ Ευριπίδα. Εἶδε νὰ ἴδωσι ποτὲ τὸ φῶς τελειοποιηθῆσιν.

(δ) Ὁ Κεῖμας ἠκολούθησε πρώτος τὰς εἰς τὸν Ἡρόδοτον τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης τῆ Κοραῆ συμφελέως καταγινόμενος ἐπιμελῶς εἰς τὴν χρῆσιν εἰ κενονομῶν τῆς συνήθους ἡμῶν γλώσσης. Ἦσαν βέβαια εἰ οἰκοδῶν ἰκανῶς ἐξωκλησμένους μὲ εἰδῶσιν τῆς προγενεῖς γλώσσης, εἰ μὲ κρίσιν διὰ νὰ συνεργῆσιν εἰς τὸ καθῆμασιν μὲ περισσοτέρων εὐδοκῆμωσιν παρὰ πολλῶν ἄλλης μακαρονισῶς, μεγάλα φανταζόμενος εἰ ἐπαρηγελλόμενος, εἰ δὲν εἶναι τῆς πατριῶς τῶν σφαλερῶς νομίζοντων, εἰ λαγόντων, ὅτι ἀρκεῖ πρῶτα νὰ κειθῆνόμενος, εἰ εἶναι περιττὸν νὰ κωρηγῶμεν λειψῆς εἰ καίνας Γραμματικῆς· ἀλλ' εἶναι κεκληρονομημένος, ὅτι ὁ καλῶς συγκροτημένος ἀνευτροπίων εἶναι ὁ εἰ νῦν εἰ λόγου ἔχων ἀναλόγως ἐσελισμένους. Τὸν αὐτὴν χρῆσιν εἰ σολισμῶν τῆς γλώσσης ἴδωμεν ἔτι εἰσῆμῶς εἰ τὸ Λύκειον τῶ Βοκορέσιου. Τὸ τὴν προεσίστασιν τῶ Ἰγνατίου εἰ τὴν ἀνηγῆναι τῶ Βεδαλάχε, εἰ μὲ μέσα ἀδρᾶ, τὸ Λύκειον εἶναι βέβαια εἰς κατάστασιν νὰ κατορθώσῃ πολλὰ καλά. Εἶδε νὰ μὴ ἐπιβλέψῃ εἰ εἰς αὐτὸ ποτὲ βάσκανος σφαλερῶς, διὰ νὰ παραμεληθῶσιν. Ἀπὸ δὲ ἀπῆξ βίβλασιν σὺν θεῶ, ἔχομεν χρῆσιν εἰς ἀπῆξ.

(ε) Ποία πόλις; ἐδύναμιν νὰ εἶπω, ποία εἰ κολοθῆ χώρα δὲν εἰδῶσιν νὰ μιμηθῆ κατὰ τὴν κατάστασιν τῆς τῆ Βυκορέσιου; Τῆ τῶν Ἀρχιερέων δὲν εἰδῶσιν νὰ μιμηθῆ τὸν Οὐγγροβλαχίας Ἰγνατίου; Οἱ περισσότεροι τῶν ἀνευτροπίων ὅμως κρησασίζόμεθα ἐν ἀμαρτίαις, κατὰ τὴν παροιμίαν, ὅταν ἐμεικίωμεν τῶ χρεῖος μας, ἡ ἀγνώμων, ὅτι πολλὰ μὲν καταρθῶνται εἰ αὐτὰ τὰ ἀδύνατα φαινόμενα, ὅταν οἱ ἀνευτροπίων προσηφῆσται μὲ ἄλλες τῆς πρώτης τὴν κατορθῶσιν τῶν δυνατῶν. Ἐξ ἐναντίας ὅχι μόνον τὰ δυνατὰ καταρθῶνται διὰ τῆς ἀμελείας, ἡ καταρθῶσιν ἀκατόρθωτα, ἀλλὰ εἰ αὐτὰ τὰ ἐμπεράτως ἐνεργῶμενα, καταρθῶνται. Τὸ Βοκορέσιον αὐτὸ εἶναι τῶ λόγῳ ἀπῆξ.

Ἡ εἰς Λύκειον ἦδη μεταμεικίωσιν αὐτὴ Σχολὴ ἦτο πρὸ πολλῶ πρὸς αὐτῶρκειαν πετριμισμένη, διὰ νὰ γενῆ ὠφέλιμος. Ὅτε ὁ πρώην Οὐγγροβλαχίας Δισίθεος εἶχεν εἰς αὐτὴν ἡμῶ ἐργῶσιν, εἰ μετεχειρίζεται τὴν μακαρονικὴν διδασκαλίαν Λάμπρον, εἰ τὸν ἦδη κίβλα εἰ ἀρχιδιδασκαλεύοντα Βαβαλάχον, τίσι εἰ τίσι ἔργῳ.

πεις εφωτίσθησαν εις αὐτήν. Ὅτε δὲ αἱ περιστάσεις ἀπεμάκρυναν τὴν καλὴν ποιήματα, οἱ κυρίως χρεωσθέντες πρὸς ἐννοεῖσθαι τὴν ἐπιδοξότεραν εἰρήνην τῆς πατρίδος ταύτης, ἢ τὰ προμηθεύσασιν εἰς τὴν Σχολὴν πόρος, ἐὰν δὲν εἶχε, παρμηλέων, ἢ ἐκαρπύετο ἰσως αὐτοὶ ἢ τὰς παρέσσας αὐτῆς προσόδους ὅθεν, μετὰ τὴν τελευταίην μάχισα τῷ μακαρίτῳ Λάμπρῳ, κατήγγισεν ἡ Σχολὴ εἰς ἀθλίαν κατάστασιν. Ἐξούτων ὁ Ἰγνατίος ἐ ἀναλαβὼν τὴν φροντίδα, κατέστησε τὴν πρώην Σχολὴν Λύκειον.

Ἡ δὲ Σχολὴ τῷ Ἰασσίῳ, ἔχουσα παρόμοια μέτρα, ἐπειδὴ ἔτε Ἰγνατίου ἔχει προσάτην, ἔτε ἄλλου φιλοπάτριδα, ἔτε φαίνεται, ἔτε ἀκούεται. Τί δὲν ἐλπίζεται ἐκ μόνης τῆς ἐπιμονῆς τῷ Ἰγνατίῳ εἰς τὸ ὅποιον ἐδεμελίωσε καλόν;

Ἡσοφὸν γὰρ ἔν βύλευμα τὰς πολλὰς χέρας νικᾷ, ἢ μία γνῶμη, λόγον ἔχουσα ἢ πειθῶ, τὰ κάλλισα, ἢ ἡμέγιστα διαπράττεται τῶν κοινῶν. (Πλάταρ. Περί τῆ εἰς πρεσβυτέραν πολιτευτέον).¹⁴

Εἰς τὴν Ἑλλάδα προφασίζόμεθα τὴς κρατυέντας ἢ ἀλήθεια ὅμως εἶναι, ὅτι πολλὰς γινόμεθα ἡμεῖς αὐτοὶ τῆς κακίας αὐτῶν αἰτίοι. Τώρα σὺν θεῶ ἡμῶς λειπεῖ ἢ ἢ πρόφασις αὐτῆ. τὸ κράτος ὄχι μόνον δὲν ἀπαγορεύει τὴν σύστασιν τῶν Σχολείων, τῶν Μασθιμάτων, τῆς Τυπογραφίας κ. τ. λ., ἀλλ' αἰδανόμενον τὸ ἐξ αὐτῶν ὄφελος, ἢ μεταξὺ τῷ ἴδιῳ αὐτῷ ἔθους τὰ συκαίνει, ἢ τὰ εἰρσκιόμενα τῶν ὑπὸ κτῶν διδασκαλίῃ ὑπερασπίζεται, ἢ ἄλλα παρακινεῖ νὰ γίνονται. Τὸ αὐτὸ πρᾶττισι ἢ πολλοὶ τοτάρχει. Εἰς τὸ Βυζάντιον αὐτὸ εἰσύστησεν ὁ καλοκαγαθὸς πρῶγγυθ Μωρῆζης δι' αὐτοκρατορικῷ ψφίσματος τὴν εἰς Κερέ Κεσμὲ Σχολὴν. Ὁ Τοτάρχεις Θεσσαλονίκης προμηθεύεται πολλὰ φυσικὰ ἢ μαθηματικὰ ὄργανα. Εἶναι πασίγνωστος ἢ τῷ περιωρῶμῳ Ἡγῆμενός Γωσπίνων τρῆς τῆς ἡμεῖσε Διδασκαλίας ἢ Σχολεία εἰνοια.

Προφασίζόμεθα τὰ βαρεὰ ἔξοδα τῶν πόλεων, ἢ τὰ ἐνὸς ἐκάστῳ ἰδιαίτερα. Τοιαῦτα ἔξοδα ἔκποτε δὲν ἐλλείπουν, ὁ τρόπος μόνον τῆς ἐξδοῦσεως διαφέρει, ἢ κατακαίνει ἢ ἐδοξα ἢ ἀνάλογα τῆς καταστάσεως ἐκάστου, ἢ ἄδοξα ἢ ἄσωτα, ἢ ἢ ἀναγκαῖα ἢ σωτήρια, ἢ περιττὰ ἢ ὀλιάρια. Ποία χώρα σιμὰ τῶν ἄλλων τῆς ἐξῶδων δὲν δύναται νὰ συνισφῆρῃ ἢ τὰ χρεωσζόμενα εἰς μισθὸν διδασκαλίας, ἢ διδασκαλίων, εἰς σύστασιν βιβλιοθήκης, ἢ ἐκδοσιν βιβλίων, ἀναλόγως μὲ τὴν κατάστασιν ἢ ἐκτασί τῆς; Βέβαια ἄδεμα, ἀν δὲν ἔχη λίκις ἀντι ποιμένων, πρεσῶτας μωρῆς, ἀντι φρονιμῶν ἢ πολιτικῶν. Τίς τῶν Ἀρχιερέων δὲν δύναται νὰ μιμηθῇ τὸν Οὐγγυροβλαχίας Ἰγνατίου; Βέβαια ἴδεις, ἀν δὲν ἦναι μεταπέφρων ἢ ἀπολίτευτος, ἢ νομίζῃ, ὅτι αἱ λαμπροφροναί, ἢ πῖ ἰπποτροφίται, ἢ πῖ λουκπαὶ πολυτέλειαι τῶν ὁμαῖωσι περισσότερον, ἢ εἰς τὸ ποιμῶν, ἢ εἰς ὅτῃς τῆς κρατυέντας, παρὰ τὴν ἀρετήν. Ἄλλ' ἴδομεν πάντοτε τὸ ἀναντίον, δηλαδὴ ἴδομεν τρέχον τὸ ποιμῶν κατέσιν τῶν εὐτελῶν ποιμῶν ὅποιος δὴ ποτε τάξεως, σεμνολογῶν αὐτῆς ἢ εὐλαθῆμεν, τῆς δὲ πολυτελεῖς νὰ λογίζηται ὡς Τελῶνας ἢ Φαρισαίους, ἢ Σατράπας, ὑπακῶν ἰσως ἐξ ἀνάγκης, ἢ διὰ πολιτικὸν, ἀποσεφόμενον δ' αὐτὸς ὡς λυμαιῶνας, ἢ καταφρονητῆς τῆς εὐαγγελικῆς λιτότητος, ἢ τὴν ἀνθρωπότητα μὴ σεβομῶν.

Καὶ οἱ κρατυέντες δὲ αὐτοὶ, ἀνδέχονται διὰ τὸ πολιτικὸν τῆς πολυτελεῖς τῶν Ἀρχιερέων, ἢ τῆς μεταχειρίζονται ὡς ὄργανα τῆς διοικήσεως, ἐνσωματίζονται ὅμως ἀσυγκρίτως περισσότερον εἰς τῆς ἀληθινῆς ὑπηρεσίας τῷ Εὐαγγελίῳ. Ὅλγα βέβαια εἶναι τὰ ἀναντία παραδείγματα, γινόμεντα τυχὸν ἐξ ἀρετῆς πατάσασιν ἀτέγγκτι ἢ ἀγνοήσεως τὸ πρὸς καιρὸν πολιτεύεσθαι, ἢ ἐκ δεινῶν περιστάσεως, εἰς τῆς ὅποιες ἢ οἱ πολυτελεῖς Ἀρχιερεῖς σπανίως εὐτυχεῖσιν.

Πολλὰ οἰκείως, νομίζω, ἐφαρμόζεται εἰς τῆς καλῆς Ἀρχιερεῖς τῶν Γραικῶν, τῆς ἢ τὸ ὄνομα ἢ τὸ πρᾶγμα τῶν λαογικῶν προσάτων ἀληθεῖς ποιμῶνας, ὅ, τι εἶπεν ὁ θεῖος Πλάταρχος περὶ τῶν ἀγαθῶν Βασιλέων. Ἡκαρπῶν μὲν γιγὰρ εὐφορίαν εὐκράσια ποιεῖ ἢ λεπτότης τῷ περιέχοντος ἀέρος, τεχνῶν δὲ ἢ φύσειον ἀγαθῶν ἀξίσησιν ἐμμέθησια, ἢ τιμῇ, ἢ φιλαθροῦτι Βασιλέως ἐκκαλεῖται. (Περὶ τῆς Ἀλεξάνδρου τύχης, ἢ ἀρετῆς ἰβλ. Β').